

Рудольф Генріхович Краєвський

Ім'я Рудольфа Генріховича Краєвського відоме науковій спільноті як медика-фельдшера, теоретика і практика психіатрії, педагога, вченого-дефектолога в галузі сурдопедагогіки та логопедії.

Народився Рудольф Генріхович 12 квітня 1897 р. у м. Варшаві в родині польського дворянина. Його батьки, Генріх та Антоніна Краєвські, виховували двох синів – Рудольфа та молодшого Генріха. У 1906 р. уся сім'я з м. Варшави переїздить до Сибіру, в с. Артеушку, де батько працював на будівництві Амурської залізниці¹.

На початку 1909 року Р.Г.Краєвський повертається до м. Кракова, навчається в класичній гімназії, а через рік – в гімназії-пансіонаті «Святих Отців» в м. Бонковіце (колишня територія Австро-Угорщини, нині – Львівська область). Після закінчення гімназії-пансіоната, у липні 1914 р., успішно здає екстерном вступні іспити в Петроградську польську гімназію. Закінчує її в 1916 р. та вступає на медичний факультет Психоневрологічного інституту.

Зараховував Рудольфа Генріховича після співбесіди В.М.Бехтерев, який потім періодично давав різні творчі завдання молодому Рудольфу. Це були, переважно, схеми з топографічної анатомії нервової системи. Така співпраця стала підґрунтям творчої діяльності майбутнього науковця, адже в зрілі роки до всіх умінь і талантів Р. Г. Краєвського додається ще й художній.

У 1916 р., коли на фронт кожного дня відправляли потяги з мобілізованими солдатами та офіцерами, Рудольф Генріхович отримує призначення в польовий шпиталь асистентом хірурга. У жовтні 1917 р., після повернення зі служби, екстерном закінчує Петроградську фельдшерську школу та здобуває спеціальність фельдшера. Цього ж місяця добровільно йде працювати воєнним фельдшером Червоної гвардії (з 1918 р. – Червоної Армії), спочатку рядовим, згодом – начальником санітарної частини загону.

Під кінець літа 1919 р. він їде на лінію бойових дій на Кубань. В дорозі між м. Воронежем та м. Тамбовом в їхній потяг вцілів артилерійський снаряд. Потяг зійшов з рейок. Про перемогу

¹ Краєвський Рудольф Генріхович // Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. Віт.І.Бондаря, В.М.Синьова. – К. : МП Леся, 2011. – С. 234.

Червоної армії Р.Г.Краєвський дізнається, оговтавшись у вагонній мобільній лікарні з травмою хребта та відкритою травмою черепа.

Після одужання й до весни 1920 р. він працює начальником санітарної частини Невського запасного полку. У 1920-му р. його полк переводять в м. Київ. У столиці України він і проживе наступні півстоліття.

Демобілізувавшись в 1923 р. з лав Червоної Армії за станом здоров'я, Рудольф Генріхович влаштовується старшим лікарським помічником в Кирилівську психіатричну лікарню м. Києва (нині – Київська міська клінічна психоневрологічна лікарня №1 імені І.П.Павлова), де працює упродовж 1924–1932 рр. на посаді фельдшера.

Упродовж 1929–1932 рр., не полишаючи роботи фельдшером в Кирилівській психіатричній лікарні (1924–1932 рр.), він здобуває педагогічну освіту в Київському Інституті соціального виховання при Вищому інституті народної освіти, перейменованого пізніше в Київський державний педагогічний інститут імені О.М.Горького (далі – КДПІ імені О.М.Горького), а нині – НПУ імені М.П.Драгоманова. Навчається на дефектологічному відділенні. По закінченні отримує кваліфікацію педагога-дефектолога в установах дефективного дитинства.

У 1931 р. Р.Г.Краєвський працює вчителем фізичної культури в Київській школі для сліпих (нині – Київська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 5 імені Я.П.Батюка) і вихователем; згодом – завідувачем слухомовленнєвого кабінету в Київський дитячий будинок № 16 для глухих дітей (1932 р.); пізніше – у військово-лікувальну експедиційну комісію та військово-лікувальну експертну лабораторію Київського військового округу (до 1937 р.); згодом – консультантом-методистом з логопедії при відділі шкіл для глухих у Центральному науково-методичному кабінеті спеціальних шкіл Народного Комісаріату Освіти УРСР (1937–1941 рр.).

Постійне прагнення бути корисним суспільству та бажання професійно рости й вдосконалюватися сприяли тому, що Рудольф Генріхович часто змінює місце роботи. Так, з 1937 р. до 1941 р. за сумісництвом працює консультантом-методистом з логопедії при відділі шкіл для глухих в Центральному науково-методичному кабінеті спеціальних шкіл Народного Комісаріату Освіти УРСР. У 1939 році закінчує 5-місячні курси підвищення кваліфікації на

кафедрі отоларингології при Київському інституті удосконалення лікарів.

Повідомлення про те, що починається Друга світова війна, змусило родину Краєвських разом з дітьми Київської школи-інтернату №6 для глухих дітей у липні 1941 року евакуюватися до м. Ростов-на-Дону. Там згадану школу-інтернат об'єднали зі Старо-Черкаською школою для глухих, а Рудольфа Генріховича назначили завучем.

Дуже швидко Р.Г.Краєвський вирішує, що більш корисною його робота для країни буде, коли він працюватиме в евакуаційному шпиталі. Упродовж 1941–1944 рр. він працює начальником санпропускника, пізніше – сектора медичної статистики Управління евакуаційних шпиталів, консультантом з питань порушення слуху і мовлення в спеціальних евакуаційних шпиталях при гарнізонній поліклініці та логопедом у ЛОР-клініці м. Чкалова.

По закінченні Другої світової війни Р.Г.Краєвський повертається до м. Києва та продовжує трудовий шлях на посаді штатного інспектора-методиста шкіл для дітей з порушеннями слуху та мовлення при Міністерстві освіти УРСР (1944–1954 рр.). З 1945 р. за сумісництвом працює на дефектологічному факультеті КДПІ імені О.М.Горького. В 1952 році вступає до цільової аспірантури при Інституті, здійснює плідну науково-практичну діяльність, активно досліджуючи проблеми теорії й практики української сурдопедагогіки та логопедії. Не менш вагоме місце Р.Г.Краєвський відводить підготовці спеціалістів логопедів, і стає першим науковцем, який читає курс «Логопедія» українською мовою студентам в КДПІ імені О.М.Горького.

Неоцінним здобутком стали його перші програми з навчальних курсів «Логопедія», «Вступ до дефектології», «Методика ручної праці» та інші. Учений активно займається розробкою навчальних планів і програм зі спеціальних дисциплін для підготовки дефектологів у післявоєнні роки та досліджує проблеми розвитку слухового сприймання у глухих дітей.

З 1 листопада 1954 р. до виходу на пенсію (1959 р.) Рудольф Генріхович переходить на постійне місце роботи в КДПІ імені О.М.Горького на посаду старшого викладача спеціальної педагогіки та логопедії кафедри спеціальної педагогіки, де й продовжує працювати на умовах погодинної

оплати до 1962 року. У 1957 році захищає кандидатську дисертацію з теми «Методика слухової роботи в школі глухонімих дітей» в м. Москві.

На заслуженому відпочинку Р.Г.Краєвський активно займається науковою, просвітницькою та творчою діяльністю. Працює над двома рукописами: «Дефектологічним словником» (1976 р.) у співавторстві з донькою С.Р.Ковальновою та мемуарами «Мій життєвий шлях» (1977–1980 рр.). Правда, обидві праці не встигає завершити за життя. Також проявляє себе, як художник-аматор, скульптор та майстер-реставратор картин, на громадських засадах проводить курси підвищення кваліфікації для поліклінічних логопедів м. Києва Науково-дослідного інституту хвороб вуха, горла й носа (нині – Інститут отоларингології імені професора О.С.Коломійченка), які називає «науковими вівторками», оскільки зустрічі відбувалися щовівторка упродовж чотирьох років (1972–1975 рр.).

В останні роки життя (1975–1980 рр.) Рудольф Генріхович переїжджає до своїх дітей в м. Ворошиловград (нині – м. Луганськ), де проводить індивідуальні консультації спеціалістам та батькам дітей з корекції слухових та мовленнєвих порушень.

26 січня 1980 року Р.Г.Краєвський помер на 83-му році життя. Похований у м. Луганську.

Р.Г.Краєвський цікавився широким колом наукових проблем. Його думка цінувалася провідними вченими того часу в різних галузях наук — В.І.Бельтюковим, Л.А.Квінтом, Р.Є.Левіною, Є.М.Харшаком, М.А.Цукерманом та іншими.

Р.Г.Краєвський, окрім опублікованих наукових праць, залишив також цінні рукописи, що становлять чималий інтерес для сучасників. Зокрема, «Дефектологічний словник з дефектології та суміжних із нею наук», «Грецько-латинсько-російський словник», логопедичний посібник для вчителів і вихователів шкіл глухонімих «Робота над вимовлянням у 3–4 класах школи для глухонімих дітей». Усі три праці готувалися до друку, та не були завершені за життя вченого.

Унікальність «Дефектологічного словника» Р.Г.Краєвського в співавторстві з донькою С. Ковальновою полягає в тому, що книга містить близько 1500 термінів і термінологічних визначень із дефектології та медицини. Для порівняння, «Дефектологический словарь», виданий трохи раніше Науково-дослідним інститутом

дефектології АПН СРСР за ред. О.І.Дьячкова, вміщував у першому виданні (1964 р.) 700 статей, а в другому (1970 р.) – 1000. Обґрунтовуючи, чому словник має бути саме медико-дефектологічним, Р.Г.Краєвський зазначав, що особливо близьким є зв'язок дефектології з медициною, яка в період свого становлення була розділом медицини й тільки в процесі розвитку виокремилася в самостійну науку. Тритомний рукопис продовжується наскрізною нумерацією сторінок у кожному томі та переліком термінів за алфавітом. Загальний обсяг словника – 580 аркушів. Зараз він зберігається в архіві кафедри логопедії НПУ імені М.П.Драгоманова.

Рудольф Генріхович добре знав кілька іноземних мов. Вільно володів польською й німецькою, тому теоретичними й практичними досягненнями зарубіжних дефектологів активно ділився з українськими колегами та студентами, а найбільш корисні, на його думку, закордонні доробки запроваджував в українську спеціальну освіту, готуючи наукові повідомлення російською чи українською мовами. Також для своїх колег на кафедрі проводив гурток із вивчення польської мови.

Знання іноземних мов знайшло своє відображення в рукописі «Грецько-латинсько-російському словника» за ред. Р.Г.Краєвського. Робота над ним тривала упродовж 1965–1967 рр. У словнику представлено найбільш вживані слова з побуту, терміни з медицини, психології, педагогіки та дефектології.

Про логопедичний посібник для вчителів і вихователів шкіл з порушенням слуху «Робота над вимовлянням у 3–4-х класах школи для глухонімих дітей» вчений згадує лише в рукописі «Мій життєвий шлях». Жодних додаткових відомостей про рукопис посібника не знайдено. Лише з опису цього видання самим Р. Г. Краєвським відомо, що посібник окрім теорії, містив значну кількість різноманітного дидактичного матеріалу для роботи над вимовою на уроках і в позакласній роботі.

Протягом життя Рудольф Генріхович періодично змінював місце проживання, а також напрями своїх професійних пошуків. Та найбільш продуктивним для нього став період його життєдіяльності, який прямо чи опосередковано був пов'язаний з м. Києвом та КДПІ імені О.М.Горького, де він отримав визнання як науковець-дефектолог, став автором ґрунтовних наукових праць, незважаючи навіть на те, що частина робіт Р.Г.Краєвського

залишилася на рівні рукописів та до сьогодні не була складовою спадщини української дефектології, а окремі його наукові напрацювання — досі не знайдені.

Період роботи Р. Г. Краєвського в КДПІ імені О.М.Горького має особливе значення з точки зору постаті Р.Г.Краєвського як викладача. Усі, хто знав його і працював із ним, однакостайні у тому, що професійність, глибока ерудиція у різних галузях науки та культури, висока моральність, інтелігентність, артистизм, творча енергія, педагогічна майстерність, тактовність та його любов до людей вплинули на професійне становлення колег Рудольфа Генріховича, маститих і молодих на той час педагогів та дефектологів (В.І.Басюра, Е.П.Гроза, А.М.Гольдберг, П.Г.Гуслистый, Н.Ф.Засенко, С.А.Литвинов, Д.Ф.Ніколенко, М.М.Перельмутер, К.М.Турчинська, М.Д.Ярмаченко), а також студентів, яких він навчав (Г.С.Александрова, Є.О.Білевич, К.Д.Бойко, Вол.І.Бондар, Л.С.Вавіна, С.А.Гончаренко, О.М.Гопіченко, Г.М.Коберник, І.М.Лобурець, К.В.Луцько, Е.І.Пушин, В.М.Синьов, Л.О.Смирнова, Н.В.Тарасенко та інші)¹.

Говорячи про внесок Рудольфа Генріховича в теорію та практику сурдопедагогіки, слід зазначити, що науково-педагогічна діяльність Р.Г.Краєвського в цьому напрямку була спрямована на розробку актуальних питань теорії та практики навчання й виховання дітей з порушенням слуху. Учений значну увагу приділяв проблемі використання усного мовлення в спілкуванні дітей з порушенням слуху, розробці методики слухової роботи з ними, використанню технічних засобів у корекційній роботі.

Теоретико-методологічним підґрунтям досліджень Р.Г.Краєвського були погляди А.Г.Басової, В.І.Бельтюкова, Р.М.Боскіс, М.М.Лаговського, Л.В.Неймана, С.С.Преображенського, Ф.А.Рау і Ф.Ф.Рау, М.А.Свищева, В.І.Флері, М.Є.Хватцева та інших учених, які забезпечили йому можливість здійснювати мульти-дисциплінарний підхід у власних дослідженнях. Його внесок як теоретика й практика сурдопедагогіки значною мірою вплинув на теоретичне підґрунтя психолого-педагогічних основ сурдопедагогіки в Україні в радянський період.

Р.Г.Краєвський дотримувався поглядів, згідно яких формування у дітей з порушенням слуху навичок усного мовлення

¹ Краєвський Р.Г. Мой жизненный путь : [Рукопись]. – 1977-1979. – 137 с. – [з особистого архіву Рудольфа Генріховича Краєвського].

розглядалося як першочергове завдання, а використання міміко-жестового мовлення – як допоміжний засіб спілкування, яке саме по собі обмежує мовленнєві можливості дитини, оскільки жест не відтворює всіх відтінків, притаманних слову. Унікальність Р.Г.Краєвського як дослідника полягає в тому, що він одним із перших вітчизняних дефектологів почав вивчати семантику жестів, лінгвістику міміко-жестового мовлення, здійснювати уніфікацію словника жестів. Учений удосконалив конструкції жестових фраз для більш широкого їхнього застосування шляхом уведення в мовлення жестів-приймників. У подальшому напрацювання Р.Г.Краєвського знайшли відображення та продовження у наукових пошуках та курсах лекцій К.Д.Бойко, О.С.Горлачова, Н.В.Іванюшевої, О.П.Круглик, С.В.Кульбиди, В.В.Тищенка, О.М.Тищенко, О.І.Трикіна та інших вчених.

Слід також зазначити, що саме під впливом поглядів Р.Г.Краєвського вітчизняна сурдопедагогіка свого часу змінила погляди на жестове мовлення, зробивши розповідь за допомогою жестових знаків гранично еквівалентною словесному викладу тексту.

Рудольфа Генріховича варто також відзначити як методолога сурдопедагогіки. До значного здобутку сурдопедагогіки можна віднести авторську методику слухової роботи з дітьми з порушенням слуху, в якій Р.Г.Краєвський спирався на використання залишкового слуху в нечуючих дітей, акцентуючи увагу на тому, що його потрібно максимально використовувати у навчально-виховній роботі з ними. Проблеми дослідження слухового сприймання та формування вимови в учнів з порушенням слуху, якими займався Р.Г.Краєвський, були продовжені у науковій діяльності Г.П.Користенської та І.М.Лобурця.

Згодом значну увагу в науковій діяльності Р.Г.Краєвський приділяв вивченню слуху та мовлення у хворих, які внаслідок військових вибухів мали порушення слухової та мовленнєвої функцій. Працюючи з таким контингентом в евакуаційних шпиталях, він уперше здійснив детальний опис процесу їхнього комплексного – логопедичного, психіатричного та отоларингоскопічного – обстеження, розробив зміст корекційної роботи з ними.

Важливим внеском у вітчизняну сурдопедагогіку є посібник Рудольфа Генріховича «Мова жестів глухих» (1964 р.), у якому автор уперше на теренах України систематизував, ґрунтовно й повно описав мімико-жестове мовлення, узагальнив досвід радянської дефектології, познайомив вітчизняних спеціалістів-сурдопедагогів із тогочасною «мовою жестів». Ця книга стала першим і довгий час залишалася єдиним україномовним виданням із мімико-жестового мовлення, а також містила багато практичних завдань і прикладів із власного досвіду роботи Р.Г.Краєвського.

Чимало актуальних питань з проблем сурдопедагогіки Р.Г.Краєвський висвітлював також у брошурах «На допомогу інвалідам Вітчизняної війни з порушенням слуху і мови», «Батькам глухонімої та оглухлої дитини», у статтях наукових фахових видань.

Завдяки своїй винахідливості та медичній освіті, у слуховій роботі з особами з порушенням слуху Р.Г.Краєвський розробив три власні технічні пристрої для покращення корекційної роботи з ними. Окрім звукопідсилювальної електроапаратури, яку традиційно використовували сурдопедагоги, вчений активно застосовував отофон, світловіброфон та стетофонендоскоп, адаптований для роботи з особами з вадами слуху.

Отофоном Р. Г. Краєвський користувався для більш точного визначення стану слуху, досліджуючи слухові реакції на умовний звуковий подразник за методом умовних рефлексів І.П.Павлова. Світловіброфон був сконструйований ученим для виховання у глухих учнів слухових диференціювань ритмічних звучань на електромагнітному репродукторі з дифузором. Стетофонендоскоп Р.Г.Краєвським був сконструйований для занять з дітьми з вадами слуху в слуховому кабінеті.

Згадані прилади Рудольфа Генріховича не були запатентованими. На сьогодні всі три винаходи є втраченими, але свідчать про те, що підхід Р.Г.Краєвського до своєї роботи є зразком творчого пошуку, методологічної зрілості та практичності.

Осяжність виявленого у педагогічній спадщині Р.Г.Краєвського теоретичного й практичного внеску, який стосується проблем сурдопедагогіки, дозволяє віднести його до числа провідних вітчизняних методологів і практиків української дефектології. Зокрема, його внесок в теорію та практику сурдопедагогіки стосується 4 аспектів: дактилології та

дактилографії; лексики та семантики жестової мови; авторської методики для розвитку усного мовлення дітей з порушенням слуху; розробки спеціальних технічних приладів для покращення корекційної роботи з особами з порушенням слуху.

Говорячи про внесок Рудольфа Генріховича в теорію та практику логопедії, варто зазначити, що він належить до плеяди тих учених, яким довелося розбудовувати вітчизняну логопедію в повоєнні роки. Цьому сприяв його досвід роботи в слухомовленнєвому кабінеті в школі для дітей з порушенням слуху та десятирічний досвід роботи на посаді інспектора-методиста спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху та мовлення. Посадові обов'язки Р. Г. Краєвського на початку 1950-х рр. були співзвучні з вирішенням найбільш актуальних на той час проблем української логопедії: підготовки вітчизняних фахівців у цій галузі; розробки україномовного дидактичного та науково-методичного матеріалу для роботи з дітьми, що мають порушення мовленнєвого розвитку.

Саме Рудольф Генріхович, починаючи з 1945 р., розробляв перші українські програми для навчання студентів зі спеціальності «Логопедія» в КДПІ імені О.М.Горького та спеціальні програми для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Посібник Р.Г.Краєвського «Порушення мови та їх усунення» (1960 р.) став першим виданням в Україні для студентів та дефектологів логопедичного профілю. Цінність цього посібника, насамперед, полягає у тому, що ще до офіційного представлення клініко-педагогічної та психолого-педагогічної класифікації мовленнєвих порушень він здійснив власну спробу класифікувати мовленнєві порушення, узявши за основу класифікації клінічну картину відмінностей порушень мовлення.

В авторській класифікації мовленнєвих порушень науковець визначив такі порушення мовлення: просту (мономорфну), складну (поліморфну), розливу (дифузну) косноязычність (недорікуватість), вкладаючи в це поняття також дитяче (інфантильне) мовлення до 3–4 років; відкриту й закриту гугнявість (ринолалію); псевдобульбарну дизартрію; окремою групою виділив порушення мовлення при розладах слуху; органічні та функціональні порушення голосу; заїкання; алалію й афазію; порушення читання та письма – алексію, дислексію, аграфію та дисграфію.

Крім того, в своєму посібнику Р.Г.Краєвський розмістив вимоги та методичні рекомендації з планування роботи логопеда в логопедичних пунктах, зміст діагностичного вивчення дітей з мовленнєвими порушеннями в медико-педагогічних комісіях (як їх раніше називали), розробив методику логопедичних занять з автоматизації звуків, підготував короткий тлумачний словник лінгвістичних, психологічних та медичних термінів, що мали безпосереднє відношення до логопедії. Ще одна заслуга Р.Г.Краєвського полягає в тому, що він став першим українським викладачем, хто навчав студентів розробляти та вести логопедичну картку на дитину з порушенням мовлення, якою з тих часів і до сьогодні користуються логопеди. У наукових пошуках Рудольфа Генріховича з актуальних проблем логопедії чимало новаторських ідей та методичних підходів, які використовуються й зараз у науці, знайшовши своє продовження у дослідженнях викладачів кафедри логопедії факультету корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова.

На більш пізніх етапах життя, упродовж 1976–1980 рр., вчений займався дослідженням проблеми подолання заїкання. Після І.О.Сікорського Рудольф Генріхович став другим, хто продовжив дослідження цієї проблеми на теренах України. Його ґрунтовний аналіз проблеми заїкання – частина сьогоднішніх надбань психолого-медико-педагогічної спадщини в галузі розвитку та патології мовлення. Актуальною є думка ученого про те, що для корекції заїкання на логопедичних заняттях потрібно активніше застосувати всю наявну звукову апаратуру. У спеціальній освіті радянської доби часто бракувало відповідного технічного забезпечення. Тому прилад власної конструкції – отофон, який вчений використовував у роботі з особами з порушенням слуху, Р.Г.Краєвський активно й ефективно застосовував також для подолання заїкання.

Тема кандидатської дисертації Р.Г.Краєвського та його наукова проблема могли бути зовсім іншими. Передумовами тому став період роботи вченого у спеціалізованому евакуаційному шпиталі на базі ЛОР-клініки Харківського медичного інституту, куди в 1942 році Рудольф Генріхович був призначений лікарем-логопедом. Йому доводилося долати наслідки важких контузій, а в ряді випадків не так контузій, як важких стресових станів у осіб з

вираженою астеною емоційно-вольової сфери, наслідком яких була реакція «втечі у хворобу».

Наприкінці 1942 року Рудольф Генріхович почав вести записи про хід реабілітації своїх хворих. Фактично в той же час спільно з професором Г.А.Цукерманом була підготовлена наукова стаття «Функциональные расстройства слуха и речи травматического происхождения», в якій дослідники висвітлили свій досвід в збірнику наукових праць з оториноларингології. Вже через рік Р.Г.Краєвський почав працювати над темою: «Афазії при закритих і відкритих травмах черепа». Написав план-проспект та розпочав роботу над 1 розділом кандидатської дисертації, яку пізніше й захистив Проте вона була присвячена зовсім іншій темі в галузі сурдопедагогіки, а не логопедії.

Отже, вивчення наукової спадщини Р.Г.Краєвського з проблем теорії та практики логопедії показало, що психолого-педагогічні ідеї, розроблені та доповнені Р.Г.Краєвським, сьогодні можна оцінити як надбання української науки в цій важливій галузі дефектології. Зокрема, внесок Р.Г.Краєвського в теорію та практику логопедії стосується плідного вивчення теоретичних проблем алалії, афазії та заїкання; розробки педагогічних рекомендацій та дидактичних матеріалів для їхньої корекції. Значимою для сьогодення залишається авторська класифікація мовленнєвих порушень, а також перший навчальний посібник автора з логопедії українською мовою.

Таким чином, аналіз історії української дефектології на прикладі науково-педагогічної спадщини Р.Г.Краєвського та його внеску в теорію й практику дефектології показав, що з точки зору сучасності, актуальності, прогресивності, ґрунтовності й творчого використання наукові напрацювання ученого є цінною теоретико-методологічною основою сучасних науково-педагогічних досліджень.

Праці

Краєвський Р. Г. Батькам глухонімої та оглухлої дитини / Р.Г.Краєвський – К. : Радянська школа, 1947. – 34с.

Краєвський Р. Г. На допомогу інвалідам вітчизняної війни з порушенням слуху і мови / Р.Г.Краєвський – К. : Радянська школа, 1947. – 28с.

Краєвський Р. Г. На допомогу батькам дітей з розладами мови / Р.Г.Краєвський – К.: Радянська школа, 1951. – 38с.

Краєвський Р. Г. Методика слухової роботи в школі глухонемых: Дис. канд. пед. наук: – К. : КДПИ ім. М. Горького. 1955. – 160 с.

Краєвський Р. Г. Порушення мови та їх усунення [Текст]: (посібник для педагогів) / Р.Г.Краєвський. – Київ: Радянська школа, 1960. – 144 с.

Краєвський Р. Г. Мова жестів глухих / Рудольф Генріхович Краєвський. – К.: Радянська школа, 1964. – 219 с.

Краєвський Р. Г. Мой жизненный путь. Рукопись [з особистого архіву Рудольфа Генріховича Краєвського]. – 1977-1979. – 137 с.

Краєвський Р.Г. Вади мовлення та їх виправлення // Радянська школа, К. – 1950. – №1. – С. 15-19.

Література

Державний архів міста Києва – Ф.Р-346.- Оп. 5. – Книга 206. – Арк 1-49.

К 80-ти летию со дня рождения. Краевский Р. Г. // Дефектология. Научно-методический журнал Академии педагогических наук СССР / Р.Г.Краевский — М.: Педагогика, 1977. — №4. — С.93.

Козинець О. В. Рудольф Генріхович Краєвський : особистість, учений, дефектолог : монографія / О.В.Козинець. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – 184 с.

Краєвський Р. Избранное о жизни, науке, красоте и искусстве. 2-ая тетрадь [з особистого архіву Рудольфа Генріховича Краєвського]. – К. – 1972. – 426с.

Краєвський Р. Г. Мой жизненный путь : [Рукопись]. – 1977-1979. – 137 с. – [з особистого архіву Рудольфа Генріховича Краєвського].

Краєвський Рудольф Генріхович // Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. Віт.І.Бондаря, В.М.Синьова. – К. : МП Леся, 2011. – 528с; с. 234.

Краєвський Рудольф Генріхович // Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І.Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436с., с. 190.

Некролог // Дефектология. Научно-методический журнал Академии педагогических наук СССР / Рудольф Генрихович Краевский — М.: Педагогика, 1980. — №5. — С.94.

Центральний державний архів вищих органів влади та органів державного управління України. – Ф.166. – Оп.15. – Спр.307. – 213 арк.

Краєвський Р.Г. Вади мовлення та їх виправлення // «Радянська школа», К. – 1950. - №1. – С.15-19.